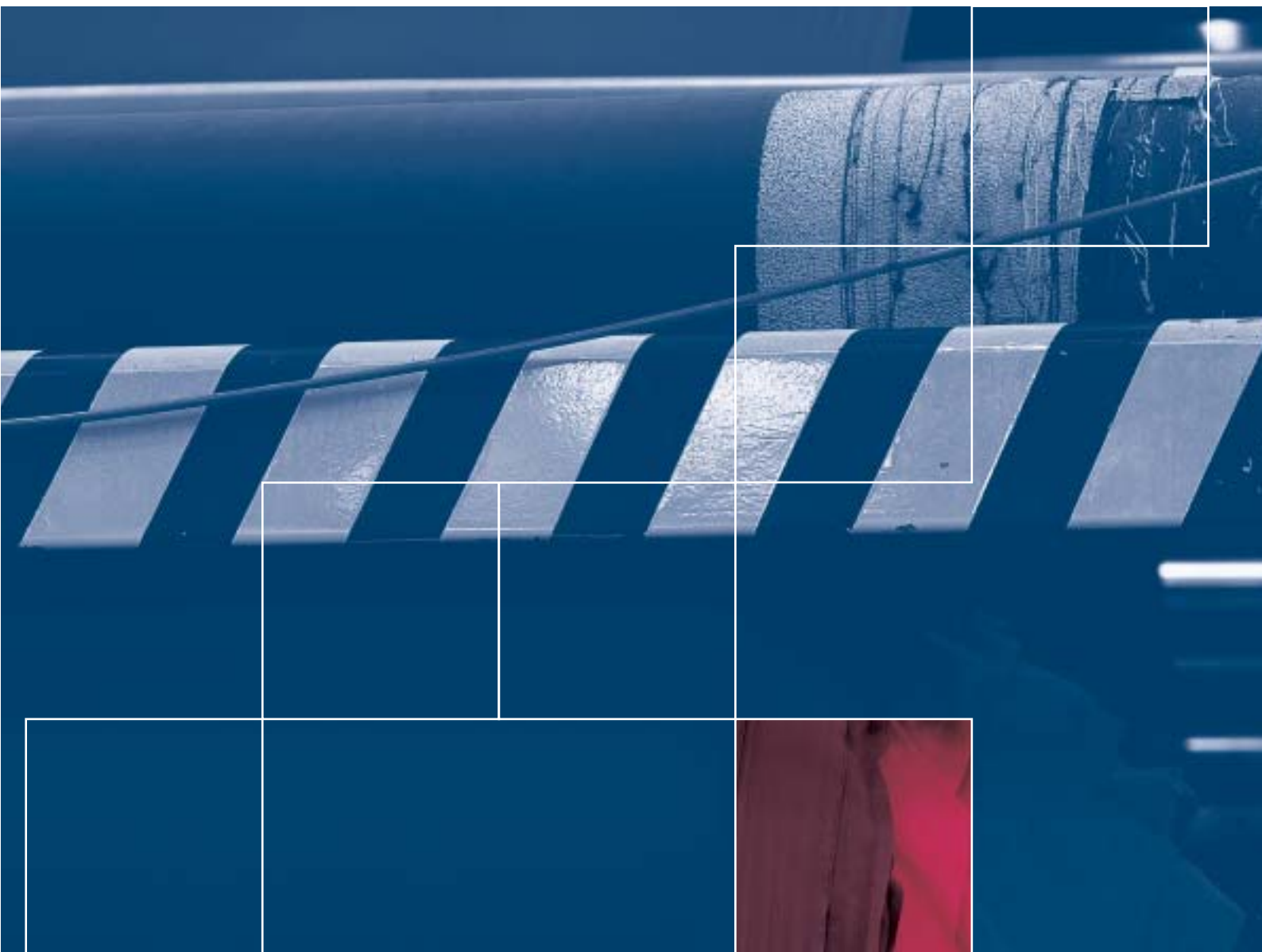

At-VEJLEDNING

STOFFER OG MATERIALER – C.0.14

AIDS og forebyggelse af HIV-infektion

December 2004 – Erstatte At-anvisning nr. 4.9.1.1 af juni 1988

Hvad er en At-vejledning?

At-vejledninger vejleder om, hvordan reglerne i arbejdsmiljølovgivningen skal fortolkes. At-vejledninger bruges til at

- uddybe og forklare ord og formuleringer i reglerne (lov og bekendtgørelser)
- forklare, hvordan kravene i reglerne kan efterkommes efter Arbejdstilsynets praksis
- oplyse om Arbejdstilsynets praksis i øvrigt på baggrund af bl.a. afgørelser og domme
- forklare arbejdsmiljølovgivningens områder og sammenhæng mv.

Tal i parentes henviser til listen over relevante At-vejledninger/-anvisninger/-meddelelser på bagsiden af At-vejledningen.

Er en At-vejledning bindende?

At-vejledninger er ikke bindende for virksomhederne, sikkerhedsorganisationerne eller andre, men vejledninger bygger på regler (lov og bekendtgørelser), der er bindende. Arbejdstilsynet vil ikke foretage sig mere i de situationer, hvor fx en virksomhed har fulgt en At-vejledning.

Virksomhederne kan vælge andre fremgangsmåder mv., men Arbejdstilsynet vil i så fald vurdere, om den valgte fremgangsmåde er lige så god og i overensstemmelse med reglerne.

Når en At-vejledning gengiver bindende metodekrav mv. fra lov eller bekendtgørelser, skal virksomhederne følge de pågældende metoder. Det vil altid fremgå tydeligt af en At-vejledning, når der gives bindende metodekrav mv.

Hvor findes information om At-vejledningerne?

Et emne kan være beskrevet i mere end én At-vejledning. Derfor er det en god idé at orientere sig på Arbejdstilsynets hjemmeside på Internettet på adressen www.at.dk.

I en overgangsperiode vil der stadig findes "gamle" At-meddelelser og At-anvisninger, der ligesom At-vejledningerne beskriver, hvordan arbejdsmiljølovgivningen kan overholdes. Med tiden vil alle At-meddelelser og At-anvisninger udgå, efterhånden som de afløses af At-vejledninger. Også her kan der hentes hjælp på Arbejdstilsynets hjemmeside.

Indledning

Arbejde med eller håndtering af HIV eller materiale med mulig forekomst af HIV er omfattet af bekendtgørelse om biologiske agenser og arbejdsmiljø.

At-vejledningen indeholder en orientering om sygdommen AIDS og risikoen for smitte med HIV i arbejdsmiljøet, samt hvorledes arbejdet kan foregå på en forsvarlig måde.

En nærmere beskrivelse af HIV findes i Sundhedsstyrelsens vejledninger (www.sst.dk):

- HIV og AIDS: HIV-infektion, følgesygdomme og behandling, september 2002
- Human immundefekt virus HIV og forebyggelse af blodbåren smitte, oktober 1992
- Brugen af antiviral kemoprofylakse mod HIV-smitte efter erhvervsbetinget eksposition, januar 1998

1. Orientering

AIDS er en forkortelse for Acquired Immune Deficiency Syndrome (erhvervet immunsvigt) og karakteriserer det mest almindelige slutstadium for dem, som bliver syge af Human Immundefekt Virus (HIV).

For at HIV-smitte skal kunne finde sted, kræves det, at smittefarligt materiale trænger ind i modtagerens krop, fx gennem stik med blodforurenede kanyler eller blodkontakt med slimhinde eller skadet hud.

I praksis er kun set smitteoverførsel ved seksuel kontakt, ved inokulation af blod (fx indføring af blod i organismen ved blodtransfusion eller stik fra forurenede kanyler) og over moderkagen fra den svangre til hendes foster.

HIV-smitte spredes ikke gennem luften og overføres ikke gennem uskadt hud. HIV smitter derfor ikke ved almindelig social omgang og kropskontakt på arbejdspladsen eller i hjemmet. Smitte kan heller ikke overføres gennem måltider, via bestik, badevand, toiletter, opkast, håndklæder e.l.

Sammenlignet med andre sygdomme, der smitter på lignende måde, fx hepatitis B (serum leverbetændelse), er HIV ikke særlig smitsomt, hvilket skyldes en kombination af flere faktorer: Viruskoncentrationen er ikke så stor i den syge, virus er ikke særlig levedygtigt uden for organismen, og virus er ikke så virulent (dvs. der skal mange vira til, for at der opstår smitte).

HIV angriber specielt de hvide blodlegemer, der normalt er en vigtig del af det menneskelige immunforsvar, og nedbryder derved kroppens modstandskraft.

Sygdomsbilledet ved HIV-infektion er følgende:

Inden for de første måneder, efter at personen er smittet, kan man se et mildt sygdomsbillede med let feber, lymfeknudesvulst eller udslæt, men i cirka halvdelen af tilfældene forløber smitten uden symptomer. De HIV-smittede danner med få undtagelser antistoffer mod HIV inden for 3 måneder. Disse kan påvises ved blodprøver. Den pågældende er efter den nuværende viden smittefarlig fra smittetidspunktet og resten af livet, og antistofferne virker ikke beskyttende over for virus.

Efter yderligere en periode (år) indtræder hos ca. en tredjedel af de smittede den egentlige sygdom AIDS. For AIDS er der tale om et broget sygdomsbillede, der skyldes defekt immunforsvar. Dette viser sig ved talrige infektioner og undertiden svulster og slutteligt død.

Helbredende behandling er endnu ikke mulig. En lang række antivirale stoffer kan hæmme formeringen af HIV og dermed forsinke udviklingen af AIDS. I dag anvendes en kombination af tre eller flere antivirale midler ("kombinationsbehandling"). Bivirkningerne kan være alvorlige.

Vaccination er ikke mulig endnu, og der forventes at gå flere år, før effektiv vaccine og/eller behandling er tilgængelig.

Pr. 31. december 2002 var der i alt i Danmark til Statens Seruminstitut anmeldt 2.435 patienter med AIDS, og 3.678 var konstateret HIV-positive. Det reelle antal HIV-smittede i Danmark er højere, men svært at sætte tal på. Det skønnes i øjeblikket at være omkring 5.000.

Ifølge Verdenssundhedsorganisationen WHO lever der 38 millioner mennesker med HIV/AIDS på verdensplan.

2. Smitterisiko i arbejdsmiljøet

Den rapporterede erhvervsbetingede smitte har været begrænset til sundhedsvæsenet. De smittede har overvejende været plejepersonale og laboranter. På verdensplan er der kendskab til ca. 50 tilfælde af arbejdsbetinget HIV-smitte. De fleste er blevet smittet ved stikuheld med forurenede skarpe genstande, typisk kanyler. Resten er smittet i forbindelse med HIV-inficeret blod på ubeskyttet, ikke-intakt hud eller slimhinder, eller ved langvarig kontakt med inficerede kropsekreter eller kulturvæsker med høj koncentration af virus.

Der er ingen tilfælde af erhvervsbetinget HIV-infektion i Danmark.

De undersøgelser, der belyser den erhvervsbetingede risiko for HIV-smitte, konkluderer samstemmende, at arbejdstagere i visse erhverv har en risiko for at pådrage sig infektion med HIV, men at denne risiko er ringe. HIV-infektion har imidlertid så alvorlige konsekvenser for den enkelte, at erhvervsmæssig HIV-smitteoverførsel må undgås i alle tilfælde.

Ansatte, der i det daglige arbejde ikke er i kontakt med blod, væv og vævsvæsker, men blot har almindelig kontakt med andre mennesker, har ingen risiko for HIV-smitte.

Derimod kan der opstå visse risikosituationer, hvor overførsel af HIV-smitte kan tænkes at finde sted, såsom stik- og skæreulykker med blodforurenede kanyler og knive samt visse førstehjælpssituationer. Endelig kunne bid og krads teoretisk tænkes at være risikosituationer. Der er dog aldrig set erhvervsbetinget smitte i denne sammenhæng.

Eksempler på erhvervsgrupper uden for sundhedsvæsenet, hvis arbejde kan medføre risikosituationer:

- Renovationsarbejdere, kloakarbejdere, rengøringspersonale – ved håndtering af affald/kloakslam, der kan indeholde brugte kanyler og andre spidse og skarpe genstande.
- Betjente, fængselspersonale – i situationer, hvor vold/trusler om vold kan opstå samt ved visitation af klienter/indsatte for kanyler og andre spidse og skarpe genstande.
- Redningspersonale – i forbindelse med førstehjælpssituationer med større blødning samt ved mulighed for stik- og skæreulykker.
- Akupunktører, tatovører, fodterapeuter – ved kontakt med blodforurenede spidse og skarpe redskaber.

3. Retningslinjer

Det skal understreges, at det er nødvendigt generelt at behandle især blod, men også andre vævsvæsker og væv fra mennesker som muligt smittefarlige. Det gælder både ansatte i sundhedsvæsenet og på andre arbejdspladser, hvor ansatte kan komme i kontakt med blod og vævsvæsker.

Dette skyldes, at ikke alle HIV-smittede selv er klar over, at de er smittede, at de blodprøver, der kan tages for HIV-antistof, kun afspejler smitte foregået indtil 1-3 måneder før blodprøven, og at det af diskretionshensyn ikke altid kan lade sig gøre at få oplysninger om, hvem der er smittet med HIV.

3.1. Område

Retningslinjerne i det følgende gælder for:

Enhver arbejdsproces, der medfører kontakt med blod, væv og vævsvæsker fra mennesker, uanset disses HIV-status, på en sådan måde, at smitte med HIV kan overføres.

Arbejde, der sædvanligvis ikke medfører kontakt med blod mv., men hvor der på grund af arbejdets art eller de forhold, hvorunder det foregår, kan opstå situationer med risiko herfor, fx i forbindelse med stik- og skæreulykker eller førstehjælp.

Arbejde under særlige forhold, hvor opkoncentrering af HIV finder sted, som fx i forskningslaboratorier.

3.2. Generelle retningslinjer

Arbejdet skal planlægges, tilrettelægges og udføres således, at smitterisiko ikke forekommer eller bliver mindst mulig.

Dette skal ske i snævert samarbejde med de ansatte og sikkerhedsorganisationen og skal i samarbejde med sikkerhedsorganisationen tilpasses de lokale forhold.

Den ansatte skal gøres bekendt med de sundhedsrisici, der er forbundet med arbejdet, herunder risiko for HIV-smitte, og instrueres i de forholdsregler, der derfor skal overholdes.

Der skal træffes forholdsregler, der mindsker hud- og slimhindekontakt med blod, væv og vævsvæsker fra mennesker.

Hvor der er risiko for kontakt med blodforurenede kanyler, knive og andre spidse og skarpe genstande, skal der træffes forholdsregler, der effektivt begrænser antallet af stik- og skæreuheld (fx stikfaste beholdere til kanyler o.l.).

Tekniske hjælpemidler og personlige værnemidler, som forebygger stik- og skæreulykker samt hud- og slimhindekontakt med blod, væv og vævsvæsker, skal anvendes. Mundpipettering må ikke finde sted.

Mulighed for håndvask samt egnet huddesinfektionsmiddel skal forefindes i forbindelse med arbejde, hvor det er sandsynligt, at blodkontakt forekommer.

Blod, væv og vævsvæsker fra mennesker skal transporteres på en sådan måde og i en sådan emballage, at spild undgås.

3.2.1. Håndtering af affald

Affald, der indeholder blod, væv eller vævsvæsker fra mennesker, bør håndteres, opbevares og bortskaffes, således at de ansatte undgår hud- eller slimhin-

dekontakt. Der skal anvendes egnede tekniske hjælpemidler og personlige værnemidler ved håndtering af affald.

Affald behandles som klinisk risikoaffald i overensstemmelse med Miljøstyrelsens regler (www.mst.dk).

I tilfælde af spild af mindre mængde blod eller andre vævsvæsker bør dette straks tørres op, hvorefter almindelig rengøring er tilstrækkelig. Ved spild af større mængder bør dette straks tørres op, og stedet aftørres med egnet desinfektionsmiddel.

3.2.2. Desinfektion

De sædvanlige desinfektions- og sterilisationsprocedurer, der anvendes i sundhedsvæsenet, er tilstrækkelige til at desinficere/sterilisere instrumenter, redskaber og andre genstande, der er forurenet med blod eller vævsvæsker fra personer inficeret med HIV. Varmedesinfektion foretrækkes, hvor det er muligt. Almindeligt kendte metoder anvendes.

HIV inaktiveres efter behandling med en række desinfektionsmidler som fx hypoklorit, kloramin, glutaraldehyd og alkoholer. Klorprodukterne og glutaraldehyd egner sig især til desinfektion af redskaber og overflader. I hjemmet kan anvendes frisk hypokloritopløsning fremstillet ved fortynding af handelsproduktet Klorin eller tilsvarende indeholdende 4,5 pct. frit klor. Fortyndingen 1:10 opnås ved at blande 1 del klorin med 9 dele koldt vand. Opløsningen bør være frisk fremstillet samme dag.

Alkohol kan anvendes til hud- og hånddesinfektion samt til desinfektion af rene overflader.

3.2.3. Håndtering af forurenet vasketøj

Hygiejnisk og almindelig fornuftig omgang med snavsetøj anbefales. Stærkt blodigt vasketøj skal opbevares og håndteres således, at de ansatte ikke udsættes for hudkontakt hermed.

3.2.4. Uheld/ulykker

Hænder eller anden hud, der forurenes med blod eller vævsvæske, vaskes med det samme grundigt med vand og sæbe. Slimhinder skylles grundigt. Læsioner i huden pensles to gange med jodspiritus 2,5-5 pct. eller hospitals-sprit.

Ulykker, der finder sted på arbejdspladsen, skal anmeldes til Arbejdstilsynet efter sædvanlige retningslinjer.

Ved mistanke om smitteoverførsel bør den ansatte tilbydes regelmæssige blodprøver for HIV-antistof, men denne testning er frivillig og kan udføres anonymt.

Uheld eller tilløb hertil, hvor der er risiko for HIV-smitte, bør i sikkerhedsorganisationen føre til nøje overvejelse af, hvorfor uheldet/situationen opstod, og hvordan lignende uheld/situationer kan undgås i fremtiden.

3.2.5. Førstehjælp

Førstehjælpsberedskab skal tilrettelægges således, at der kan benyttes udstyr, der effektivt beskytter den ansatte mod kontakt med blod og andet smittefarligt materiale.

Førstehjælpskasser skal indeholde egnede handsker, hvor blodkontakt må påregnes.

3.3. Særlige retningslinjer

Ud over de generelle retningslinjer gælder der nogle særlige retningslinjer for følgende former for arbejde:

3.3.1. Arbejde i sundhedsvæsenet

Sikkerhedsorganisationen skal medvirke til at

- afgrænse, hvilke situationer der skal betragtes som risikosituationer
- omsætte retningslinjerne i praksis, herunder
- vurdere allerede eksisterende forholdsregler og/eller udarbejde nye med henblik på de ansattes sikkerhed, samt
- foreslå tiltag, der bringer den hygiejniske standard op på et niveau/eller fastholder den hygiejniske standard på et niveau, der hindrer HIV-smitte.

3.3.2. Arbejde med opkoncentreret HIV

Ved sådant arbejde, der navnlig forekommer i forskningslaboratorier, kan særlige foranstaltninger være nødvendige.

3.4. Graviditet

Da graviditet ikke indebærer større modtagelighed for smitte med HIV, er der ingen yderligere forholdsregler mod HIV-smitte ud over dem, der nævnes ovenfor i retningslinjerne.

Jens Jensen

Læs også branchearbejdsmiljørådenes vejledninger mv.:

Branchearbejdsmiljørådenes vejledninger kan findes på de enkelte branchearbejdsmiljøråds hjemmesider. Der er link til disse hjemmesider på Arbejdstilsynets hjemmeside www.at.dk

Arbejdstilsynet

Landskronagade 33
2100 København Ø
Telefon 70 12 12 88
Telefax 70 12 12 89
e-post at@at.dk
www.at.dk

Prepress: HellasGrafisk A/S – Tryk: Phønix-Trykkeriet A/S

